

306 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun prime esas ücretler ile ilgili 77 nci maddesi :
"Sigortalıların ücretlerinin bir ay için ödeyecekleri primlerin hesabında :
a) Sigortalının o ay için hakettiği ücretleri,
b) Toplu iş sözleşmesinin 1 Mart 1978 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere Temmuz 1978 ayında yürürlüğe girdiği ve sözleşme gereğince Mart - Haziran 1978 aylarına ait ücret farklarının da ödenmediği konusundaki tutarların arasında ayarlanmazlık yoktur."
306 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun prime esas ücretler ile ilgili 77 nci maddesi :

TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİYLE ÖNCEYE ETKİLİ OLARAK GETİRİLEN ÜCRET ARTIŞLARININ, SOSYAL SİGORTA PRİMLERİNİN HESAPLANMASINDA TEMEL ALINAN KAZANÇ TUTARLARINA EKLENMESİ

Yarg. 10. HD., 26.12.1978, E. 1978/3069, K. 1978/10451.

Geçmiş aylar kazançları, toplu iş sözleşmesiyle önceye etkili olarak getirilen ücret zamları gözönünde bulundurulmaksızın, prime esas kazanç kabul edilmelidir.

SSK. 77, 88.

Davacı, geriye yürürlü toplu iş sözleşmesine göre geçmiş ay farklarının, ait olduğu ay kazancına ilave edilerek prim tahakkukuna esas tutulması ve Kurum işleminin yanlış olduğunun tesbitine karar verilmesini istemiştir.

Mahkeme, isteği hüküm altına almıştır.

Hükmün davalı avukatı tarafından temyiz edilmesi üzerine, temyiz isteginin süresinde olduğu anlaşıldıktan ve Tetkik Hâkimi Orhan Yalçınkaya tarafından düzenlenen raporla dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra işin gereği düşünüldü ve aşağıdaki karar tesbit edildi :

Yargıtay Kararı

Davada çözümlenmesi gereken sorun, geçmiş ayları da kapsayacak şekilde sonradan yürürlüğe giren bir toplu iş sözleşmesi ile kabul edilen ücret

zamlarından kesilecek sigorta primlerinin hesabında hangi tarihin esas alınacağıdır.

Toplu iş sözleşmesinin 1 Mart 1976 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere Temmuz 1976 ayında yürürlüğe girdiği ve sözleşme gereğince Mart - Haziran 1976 aylarına ait ücret farklarının da ödendiği konusunda taraflar arasında uyumsuzluk yoktur.

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun «prime esas ücretler»e ilişkin 77 nci maddesi :

«Sigortalılarla işverenlerin bir ay için ödeyecekleri primlerin hesabında :
a) Sigortalıların o ay için hak ettikleri ücretlerin,

c) İdare veya kaza mercilerince verilen karar gereğince (a) ve (b) fıkralarında yazılı kazançlar niteliğinde olmak üzere sigortalılara o ay için yapılan ödemelerin,

«Brüt toplamı esas alınır». hükmünü taşımaktadır. Sonradan yürürlüğe giren toplu iş sözleşmeleri ile, geçmiş ayları da kapsayacak şekilde kabul edilen ve ödenen ücret zamlarının ise, anılan maddenin (c) bendinde sözü edilen ücret ödemeleri niteliğinde olduğu da kuşkusuzdur.

Her iki halde de «sigortalıların o ay için hak ettikleri» ücretten maksat, sigortalıların hizmetin devamı sırasında belirli bir ay içinde hak edilen ve ister ödenmiş, ister ödenmemiş olup sigortalı alacağı şeklinde mal varlığına dahil bulunmuş ücretlerdir. Burada önemli olan, «hak ediş» olgusunun tarihidir; yoksa, bu hakedişin ilişkin bulunduğu hizmetin tarihi değildir. Bir başka anlatımla, sözü edilen bentlerin uygulanmasında, hak etme geçmiş aylara ilişkin olsa dahi, henüz hak etmenin söz konusu olmadığı geçmiş aylar değil, hak etme olgusunun gerçekleştiği ay gözönünde tutulmalıdır. Bu yön, ölçümlemeyle ilgili esaslarca ayrıca doğrulanmaktadır. Her halde, belirli bir ayda mevcut olmayan, bir zaman sonra ve bir toplu iş sözleşmesiyle yaratılmış hak, o ayda kazanılmış bir hak niteliğini taşımaz.

Mahkemece, bu maddi ve hukukî olgular gözönünde tutulmaksızın yazılı düşüncelerle ve geçmiş aylar kazançlarının zamlı tutarları ile birlikte ayrı ayrı prime esas kazanç olarak kabulü gerektiğine karar verilmesi usule ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

O halde, bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilmeli ve hüküm bozulmalıdır.

Sonuç : Temyiz edilen hükmün yukarıda açıklanan nedenle bozulması 26.12.1978 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Kararın İncelenmesi

I. Kararda tartışılan hukuki sorun, toplu iş sözleşmesiyle önceye etkili olarak getirilen ücret artışlarının, sosyal sigorta primlerinin hesaplanmasında temel alınan kazanç tutarlarına eklenebilip eklenemeyeceğidir. Bir başka söyleyişle, sonradan yürürlüğe giren bir toplu iş sözleşmesiyle kabul

edilen ücret artışlarından kesilecek sosyal sigorta primlerinin hesaplanmasında, hangi tarihin temel alınacağıdır.

II. Karara konu olan olayda, yapılan bir toplu iş sözleşmesiyle işçilere ücret artışı sağlanmıştır. Söz konusu toplu iş sözleşmesi, 1 Mart 1976 gününden geçerli olarak, Temmuz 1976'da türürlüğe girmiş ve işçilere Mart - Haziran 1976'ya ilişkin ücret artışları ödenmiştir. Ancak Kurum, önceye etkili toplu iş sözleşmesi gereğince ödenen geçmiş aylara ait ücret artışlarını, ilişkin oldukları ayın kazancına eklemeksizin ölçümleme yoluna gitmiş ve prim borcu tahakkuk ettirmiştir. Bunun üzerine davacı, Kurumu dava etmiş ve ölçümleme işleminin, Kurumca öncekine ters yönde yapılması gerektiğini belirtmiştir. Alt mahkeme, davacının iddiasını yerinde görmüş ve davayı kabul etmiştir. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi ise, kararın temyiz edilmesi üzerine önüne gelen uyuşmazlıkta, alt mahkemenin kararını yerinde bulmamış ve bozmuştur.

III. Alt mahkeme ile Yargıtay 10. Hukuk Dairesi'nin vermiş oldukları kararlara bakıldığında, ortaya çıkan çözümlerin tamamen farklı olduğu görülmektedir.

1. Karardan anlaşıldığı kadariyle, alt mahkeme, toplu iş sözleşmesiyle önceye etkili olarak getirilen ücret artışlarının, sosyal sigorta primlerinin hesaplanmasında temel alınacak ilgili ayın kazanç tutarlarına eklenmesi görüşünü benimsemiştir.

2. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, alt mahkemenin görüşüne katılmamış ve onun kararını bozmuştur. Bu konuda 10. Hukuk Dairesi, «sigortalıların o ay için hak ettikleri ücret»e ilişkin olarak, «hak ediş» olgusunun tarihinin önemli olduğunu gerekçe göstermektedir. Diğer bir söyleyişle, 10. Hukuk Dairesi'ne göre, SSK m. 77/bent a - c'nin uygulanmasında, «hak etme geçmiş aylara ilişkin olsa dahi, henüz hak etmenin söz konusu olmadığı geçmiş aylar değil, hak etme olgusunun gerçekleştiği ay gözönünde tutulmalıdır» ve «belirli bir ayda mevcut olmayan, bir zaman sonra ve bir toplu iş sözleşmesiyle yaratılmış hak, o ayda kazanılmış bir hak niteliğini taşımaz».

IV. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi'nin söz konusu kararı, gerek Kurum uygulamasına ve gerekse kendisinin daha önce vermiş olduğu kararların doğrultusuna uygun bulunmaktadır.

1. 10 Hukuk Dairesi, anılan kararıyla Kurumun 6.6.1978 gün ve 2324 sayılı genelgesinde getirilen çözümü onaylamış görünmektedir. Gerçekten, anılan genelgede, «77. maddenin (a) fıkrası gereğince o ay için hak edilen ücretler ile (b) ve (c) fıkralarında zikredilen kazançlar hangi ayda ödenmiş ise, o ayın bordrosundaki yekûn prim hesabına matrah teşkil etmektedir.. Toplu sözleşme gereğince, ücretlere geçmiş aylara ait olmak üzere yapılan ve ilgililere sonradan ödenen zamlar, 506 sayılı Yasanın 77. maddesinin (c) bendinde belirtilen ödemelerden sayılacağı cihetle, bu zamlara ait ücret farklarının sigortalılara ödendiği ayın kazancına dahil edilerek aylık sigorta

prim bildirgelerinin Kurumumuza verilmesi ve prim hesabına matrah teşkil eden yekûn kazancın, Bakanlar Kurulunun 1.7.1977 tarihli 7/13397 sayılı kararıyla belirlenen üst sınır 280.— lirayı aştığı takdirde, aşan kısmın dikkate alınmaması gerekmektedir» (L. Yalkın, İş ve Sosyal Sigorta Mevzuatı, DD/20) çenilmektedir.

2. 10. Hukuk Dairesi, daha önce vermiş olduğu kararlarda da, toplu iş sözleşmesiyle önceye etkili getirilen ücret artışlarının gözönünde bulundurulmaması gereğini vurgulamış bulunmaktadır. Gerçekten, Yargıtay 10. Hukuk Dairesi'nin 8.10.1973 gün ve 907/625 sayılı, 9.4.1976 gün ve 2244/2-85 sayılı, 9.4.1976 gün ve 2249/2588 sayılı kararlarında (M. Çenberci, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Ankara 1977, sh. 1175 - 1176), sigortalı işten ayrıldıktan ve kendisine yaşlılık aylığı bağlandıktan sonra yürürlüğe konmuş toplu iş sözleşmesiyle ayrılmadan önceyi de kapsayacak biçimde ücretlerin artırılmasında, söz konusu artışın bağlanmış aylığı etkilemeyeceği belirtilmiştir.

V. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi'nin incelenen kararının ulaştığı çözüme ve bu kararın yukarıya alınan gerekçelerine katılmak olanaklı değildir.

1. Herşeyden önce, toplu iş sözleşmeleriyle önceye etkili olarak getirilen hükümlerin anlam ve amacının saptanması ve buna göre bir çözüme ulaşılması zorunludur.

Gerçekten, toplu iş sözleşmesinin yanları, toplu iş sözleşmesinin yürürlük gününü, imza gününden önceki bir gün olarak belileyebilirler. Çünkü, TSGLK'nda toplu iş sözleşmesi yanlarının toplu iş sözleşmesine önceye etkili hükümler koyabileceklerine ilişkin açık bir hükme yer verilmemiş olmakla birlikte, buna engel bir hüküm de bulunmamaktadır. Tersine, toplu iş sözleşmesinin yanlarına, TSGLK m. 1 ve 3/bent 1'le emredici hukuk kuralları koyabilme yetki ve özerkliği tanınmaktadır. Buna göre, toplu iş sözleşmesinin yanları da, yasakoyucu gibi, kazanılmış hakları etkilememek koşuluyla önceye etkili düzenlemeler yapabileceklerdir [Nuri Çelik, İHU, TSGLK. 1, (No. 3)]. Ayrıca bak. Şener Akyol, İHU, TSGLK, 1, (No. 6); Seza Reisoğlu, Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu Şerhi, Ankara 1975, sh. 133; M. Kemal Oğuzman, Hukukî Yönden İşçi - İşveren İlişkileri, İstanbul 1978, sh. 49 - 50, dn. 109). Nitekim toplu iş sözleşmelerinin yürürlük başlangıcı, toplu iş sözleşmesi görüşmelerinin uzamasından işçilerin zarar görmelerini önlemek nedeniyle, uygulamada imza gününden önceye götürülmektedir (Nuri Çelik, «Toplu İş Sözleşmesinin Yapılmasının Uzaması Nedenleri ve Getirdiği Hukuki Sorunlar», İstanbul İTİA Dergisi, 1 (1975), sh. 201 - 202; Akyol, İHU, TSGLK. 1, (No. 6)).

Toplu iş sözleşmelerinin önceye etkili hükümleri içermesi, görüldüğü üzere, toplu iş sözleşmesi görüşmelerinin uygulamada uzamasından, işçilerin zarar görmelerini önlemek amacından kaynaklanmaktadır. Toplu iş sözleşmesiyle önceye etkili olarak getirilen kazanç artışları, sosyal sigorta primlerinin hesaplanmasında temel alınacak kazanç tutarlarına eklenmediğinde ise, işçilerin sosyal sigorta açısından zarar görmeleri önlenmiş olmayacak ve uygulamada toplu iş sözleşmesi görüşmelerinin uzamasının olumsuz sonucunu, sigortalı yüklenmiş olacaktır. Gerçekten, toplu iş sözleşmesiyle önceye etkili olarak getirilen ücret artışı farkları, tek bir ayın kazanç

toplama içinde gösterilmek gerektiğinde, SSK m. 78'deki kazanç sınırına uyulmak zorunlu olacak ve bu sınırı aşan kazançlar değerlendirilmeyecektir. Oysa, söz konusu sınırı aşan kazançların, önceye etkili ücret artışı farklarının ilişkin oldukları ayın kazanç tutarları içinde gösterilmesi yoluyla, değerlendirilebilmeleri olanaklıdır. Böylece, sakatlık, yaşlılık ve ölüm aylıklarının hesaplanmasında da, son 5 takvim yılının prim hesabına esas tutulan kazanç tutarları toplamı yükselerek, en yüksek 3 takvim yılına göre bulunacak ortalama yıllık kazançta artış sağlanmış olacaktır. Diğer yandan, toplu iş sözleşmesiyle önceye etkili ücret artışları sağlanmazdan önce, iş göremezliği doğuran bir olayın (iş kazası ve meslek hastalığı, analık olaylarının) ortaya çıkması ve iş göremezliği doğuran olay ile toplu iş sözleşmesinin önceye götürülen yürürlük başlangıcının en az üç ay olması durumunda da, sigortalı ödenek ve gelirlere esas tutulacak daha düşük bir günlük kazancı elde etmiş olacaktır. İşte, söz konusu örneklerle ilişkin olmak ve sigortalının sosyal sigorta açısından zarar görmesini önlemek üzere, önceye etkili ücret artışı farklarının, ilişkin oldukları ayın kazanç tutarları içinde gösterilmesi gerekmektedir.

2. SSK m. 77/a'da belirtilen «sigortalıların o ay için hakettikleri ücret» deyimi, Yarg. 10. Hukuk Dairesi'nin söz konusu kararında, «sigortalıların hizmetin devamı sırasında belirli bir ay içinde hak edilen ve ister ödenmiş, isterse ödenmemiş olup sigortalı alacağı şeklinde malvarlığına dahil bulunmuş ücret» olarak açıklanmaktadır. Yarg. 10. Hukuk Dairesi'nin «sigortalılara o ay için hakettikleri ücret» deyimi konusunda getirmiş olduğu açıklama, SSK m. 77/a metnini aşan bir anlatımı içermektedir. Gerçekten, Yarg. 10. Hukuk Dairesi'nin, SSK m. 77/a'daki «sigortalıların o ay için hakettikleri ücret» deyimini, «sigortalıların o ay içinde hakettikleri ücret» olarak yorumladığı görülmektedir. Diğer bir söyleyişle, Yarg. 10. Hukuk Dairesi, maddedeki «için» sözcüğü yerine «içinde» sözcüğünü oturatarak, bir çözüme varmaktadır.

Madde metnindeki «için» sözcüğünün gözönünde bulundurulmayışının pratik sonucu, «için» ve «içinde» sözcüklerinin değişik anlamları içermeleri nedeniyle, olayda farklı çözüme ulaşılması olmaktadır. Gerçekten, «sigortalıların o ay için hakettikleri ücret», ilgili ay içinde hakedilen ücretlerin yanısıra, önceye etkili toplu iş sözleşmesi hükümleri gereğince ilgili ay için hakedilen ücret artışlarını da içermektedir. Çünkü, gerek ilgili ay içinde hakedilen ücretler ve gerekse önceye etkili toplu iş sözleşmesi hükümleri yoluyla sağlanan ücret artışları, o ay için hakedilmiş bulunmaktadırlar. Buna karşılık, «sigortalıların o ay içinde hakettikleri ücret», sadece ilgili ay içinde hakedilen ücrettir. Önceye etkili toplu iş sözleşmesi hükümleriyle sağlanan ücret artışları ise, kronolojik olarak o ay içinde hakedildikleri için, «sigortalıların o ay içinde hakettikleri ücret»in içine girmemektedir.

5 Kararda belirtildiği üzere, «belirli bir ayda mevcut olmayan, bir zaman sonra ve bir toplu iş sözleşmesiyle yaratılmış hak, o ayda kazanılmış bir hak niteliğini taşımaz». Ancak bu, önceye etkili toplu iş sözleşmesi hükümleriyle sağlanan ücret artışlarının, o ay için kazanılmadığı anlamına da gelmemektedir. Kararda ise, önceye etkili toplu iş sözleşmesi hükümleriyle sağlanan ücret artışlarının o ay için sağlanmakta oluşu, gözardı edilmektedir.

Yarg. 10. Hukuk Dairesi'nin kararında, SSK m. 77 açısından önemli olanın, «hakedişin ilişkin bulunduğu hizmetin tarihi» değil, «hakediş olgusunun tarihi» olduğu belirtilmekte ve «hak etme geçmiş aylara ilişkin olsa dahi, henüz hak etmenin söz konusu olmadığı geçmiş aylar değil, hak etme olgusunun gerçekleştiği ay gözönünde tutulmalıdır» denmektedir. Oysa, SSK m. 77/a - c açısından, esas önemli olan, hakedilen kazançların hangi ay için gerçekleşmiş olduğudur. Nitekim, SSK m. 88/III gereğince, «77'nci maddenin (c) fıkrasına göre yapılan ödemelerden, ödenek ve gelirin hesabına esas tutulan üç aylık dönemden önceki aylara ilişkin olanlar, günlük kazancın hesabında» gözönünde bulundurulmamaktadır. Gerçekten, SSK m. 77/c'de sözü edilen kazançlar da, önceye etkili toplu iş sözleşmesi hükümlerine göre sağlanan ücret artışları gibi, sonraki bir ayda ancak önceki aylar için hakedilmektedir. Ancak, söz konusu kazançlar, üç aylık döneme ait (yani, o aylar için hakedilmiş) olmak koşuluyla, ödenek ve gelirlere temel alınan günlük kazancın hesaplanmasında gözönünde bulundurulmamaktadır. Önceye etkili toplu iş sözleşmesiyle yaratılan ücret artışları ile «idare veya kaza mercilerince verilen karar» gereğince sağlanan kazançların, nitelikleri itibarıyla aynı olmaları (nitekim, kararda da ücret zamlarının, SSK m. 77/c'de sözü edilen ücret ödemeleri niteliğinde olduğu belirtilmektedir) nedeniyle, SSK m. 88/III'deki benzer esasın, olayda uygulanması yerinde olacaktır.

3. Önceye etkili toplu iş sözleşmesiyle yaratılan ücret artışlarının, ilgili oldukları aylar içinde gösterilmesi, sigorta muhasebesi açısından, birtakım işlemlerin tekrarlanması gibi zorunluk ve zorluklar yaratacaktır. Nitekim, aynı zorunluk ve zorluklar, toplu iş sözleşmeleriyle önceye etkili yaratılan ücret artışlarının vergilendirilmesinde de söz konusu olmaktadır. Gerçekten, toplu iş sözleşmesinin yürürlük tarihinin imza tarihinden önceye alınması, vergi hukuku açısından, tüm hesapların tekrarlanması gibi zorunluk ve zorlukları beraberinde getirmektedir. Ancak, buna rağmen toplu iş sözleşmelerinin çalışma barışına katkıda bulunabilmeleri ve onlara verilen nesnel hukuk kuralı niteliği nedeniyle, bu tür zorlukları yanların, özellikle işverenin göze almış olduğu kabul edilmektedir (Akyol, İHU, TSGLK. 1, (No. 6)). Aynı esasın sosyal sigortalar açısından da geçerli olduğu söylenerek, ek bildirgelerde toplu iş sözleşmesiyle önceye etkili olarak getirilen ücret artışlarının, sosyal sigorta primlerinin hesaplanmasında temel alınacak ilgili ayların kazanç tutarlarına eklenmesi kabul edilmelidir.

VI. Sonuç olarak, Yargıtay 10. Hukuk Dairesi'nin incelenen kararının, Kurum ve kendi uygulamasıyla uyduğu; ancak, yukarıda belirtilen gerek-

çeler nedeniyle, yerinde olmadığı görülmektedir. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi'nin görüşünü yukarıda belirtilen gerekçeler doğrultusunda değiştirmesi, gerek SSK m. 77/a - c metnine ve gerekse toplu iş sözleşmesiyle önceye etkili olarak getirilen hükümlerin işçiyi (sigortalıyı) koruma anlam ve amacına uygun düşecektir.

Asis. Tankut CENTEL